

HEIERSTADPROSJEKTET

Gården Heierstad i skriftlige kilder

1. HOF BYGDEBOK

Det eldste kjente skriftlige dokument om Heierstad

Hof bygdebok fra 1960 er en viktig kilde til kunnskap om Heierstad gårds historie. Det eldste dokument som er nevnt i gårdshistorien, er Norske Herredags Dombøger, bind III, s 131-132. Fra herredagen i Oslo 13. August 1585 er det opplyst om en sak som Knudt Hegnstad (bruker av Heierstad 1585 – 1604) i Hoff sogn (Hof sogn) hadde brakt inn for herredagen. Knut hadde stevnet hederlig mann Hans på Houff fordi sogneprest Hans i Hof ikke hadde villet fyldestgjøre og akte en dom som var avsagt om et kosthold. Knut hadde tilbudt seg å møte sognepresten på herredagen, men presten møtte ikke og sendte heller ingen stedfortreder. Dommen som ble avsagt fastslo at dersom sogneprest Hans lovlig ble stevnet, så hadde han tapt saken og måtte betale en bot på 8 ørthuger og 3 m. Dessuten skulle han gi Knut Heierstad kosthold for denne reisen (antagelig til Oslo). Kongens ombudsmann skulle være pliktig til å hjelpe Knut. Årsaken til tvisten mellom Knut Heierstad og sognepresten i Hof er det ikke gitt noen opplysninger om i dokumentet (Hof bygdebok 1960 s 184).

Eiere

Klaus Brockenhuus på Brunla eide hele gården Heierstad i 1625. Han skilte seg av med den etter en tid (Hof bygdebok 1960 s 183). I 1649 oppføres Isak Henrikssøn i Skien som eier av Heierstad (Hof bygdebok 1960 s 183). I 1670 var Heierstad overtatt av Søren Oufenssøn i Brevik (Hof bygdebok 1960 s 183). Noen få år senere ble gården overtatt av Niels Nilssøn Brandt på Strømsø (tidligere borger til Kristiania) (Hof bygdebok 1960 s 183). Felles for disse opplysningene om eierskap er at det ikke opplyses nøyaktig om år for eierskifte.

Nils Nilssøn Brandt solgte gården i 1675 til oppsitteren Hans Olssøn for 200 riksdaler (Hof bygdebok 1960 s 183). Hans Olssøn var sønn av Oluf og Guri, som var oppsittere på gården. I følge bygdeboken skal Hans Olssøn være født ca 1639 hvilket ikke stemmer med opplysningen i koppskattlisten fra 1645 som meddeler at Hans og Guri bare hadde en datter dette år. Hans døde etter 1701. Han var gift med enken Else Nielsdatter Herstad som døde i 1721, 95 år gammel. Hans og Else hadde et barn, datteren Maren, født ca 1675 (gift med Nils Hansen). I 1682 kjøpte Hans også nabogården Teigen (Hof bygdebok 1960 s 184).

Nils Hanssen, svigersønn til Hans Olsson og Else Nielsdatter Brandt, overtok Heierstad ca 1702 da svigerfaren døde. Nils og Maren flyttet til Heierstad fra Huseby i Våle. Nils døde i 1723, 65 år gammel, mens Maren levde til 1741. Hun ble også 65 år gammel.

Nils og Maren hadde fire barn, Hans, født ca 1696, Nils, født ca 1698 døde ugift i 1738, (bodde på Nordre Undrum i Sem), Mari (Maren), født 1704 (ektet i 1723 Peder Anderssen, Østre Lindset) og Jørgen født 1707 (Hof bygdebok 1960 s 184). I 1707 flyttet Jens, Nils Hanssens bror, fra Huseby til Heierstad hvor han døde ugift på gården i 1710, 50 år gammel (Hof bygdebok 1960 s 184).

Nils Hanssens eldste sønn Hans Nilssen døde i 1739 bare ca 43 år gammel. Samme år var han blitt gift med Anne Katrine Andersdatter fra Øvre Berg, født 1715, død 1803. De hadde ingen barn. (Hof bygdebok 1960 s 185) Anne Katrine gav i 1739 avkall på arv etter sin mann. I årene 1739 - 1741 satt Anne Katrine sannsynligvis som enke på Heierstad. Hun ville beholde 1 sølvkanne, vekt 48 ½ lodd, med årstallet 1695, verd 60 ¼ rdl, som hun hadde brakt med til boet. Videre ville hun ha 30 rdl i kontanter og 170 rdl i en obligasjon på to år med renter. Myndighetene ville ikke godta dette kravet, men det er ikke opplyst om hvordan saken ble ordnet (Hof bygdebok 1960 s 185).

Anne Katrine giftet seg igjen i 1741 med skredder Søren Larsen Dyrhoff (f 1706, d 1786) i Holmestrand (Hof bygdebok 1960 s 185).

Jørgen Nilssen, bror av Hans, eide Heierstad fra 1742 til 1755 etter å ha overtatt søsteren Maris arvepart i Heierstad i 1742 for 200 rdl. Jørgen bodde først på Lersbrygga i Sande, senere på Gravidal i Tuft sogn i Sandsvær. Jørgen døde i Sandsvær i 1788. I 1737 ektet han enken Margrete Kirstine Olsdatter født 1710 på Skui i Lardal. Hun var enke etter kaptein des armes Ole Paulsen Røn, Vergedal i Lardal.

I 1755 solgte Jørgen gårdene Heierstad og Teigen for 1800 rdl til Otto Knoph på Råen i Fiskum.

Knoph solgte begge gårdene i 1760 for 1600 rdl til Tollef Anderssen og Johannes Olsen.

Tollef Anderssen solgte i 1763 sin halvpart av begge gårder for 730 rdl til eierne av Eidsfos Verk. Johannes Olsen hadde da (1761) solgt sine parter av gårdene for 800 rdl til Kristoffer Kristensen (Hof bygdebok 1960 s 185).

Kristoffer Kristensen (eier 1761-1765, bruker til 1775) lånte 290 rdl av kjøpmann Ole Heeggaard i Holmestrand til kjøpet av Heierstad. Året etter ble lånet økt til 500 rdl. Kristoffer solgte sin halvpart av Heierstad i 1765 for 700 rdl til Eidsfos Verk, men fortsatte å bo på gården som leilending. Kristoffer flyttet til Heierstad fra Hem. Han døde i 1775, 49 år gammel (Hof bygdebok 1960 s 185).

Kristoffer ektet i 1762 Johanne Andersdatter Østby, født 1726 på Nordby, død 1787 på Vestre Åsen. Kristoffer og Johanne hadde tre barn: Kristen (født 1764, død 1785 i Brekkedalen), Kirsten (født 1767, død 1794 på Rønneberg) og Anders (født 1770, død 1791) (Hof bygdebok 1960 s 186.) Enken Johanne flyttet til Vestre Åsen. Etter henne ble det ingen arv til barna i 1788 (Hof bygdebok 1960 s 186).

I 1763 og 1765 ble Heierstad solgt til eierne av Eidsfos Verk (Hof bygdebok 1960 s 183). En part av gården, bruksnr. 1, ble i 1942 solgt til Olaf Alexander Heierstad (Hof bygdebok 1960 s 183).

Gården blir delt i to bruk - leilendingsbruk

Etter at Eidsfos Verk ble eier av Heierstad i henholdsvis 1763 og 1765, ble gården delt i to leileindingsbruk (Hof bygdebok 1960 s 186).

Bruk 1(Søndre Heierstad) ble i noen år brukt direkte under verket. I 1779 fikk Halvor Stensen fra nabobruket bygselbrev. Etter noen år flyttet han til Bergan. I 1801 bodde Østen Gjermundsen her. Han flyttet senere til Bollerud (Hof bygdebok 1960 s 186).

Knut Helgesen fra Øvre Berg fikk i 1816 brukskontrakt på Søndre Heierstad for 15 år. Den årlige avgiften skulle være 10 ½ spd (Hof bygdebok 1960 s 186).

Christoffer Olsen fikk i 1822 kontrakt på Søndre Heierstad på samme vilkår som Knut Helgesen. Christoffer var født i 1787 på Torrud og døde i 1862 på Odderød i Hillestad. Christoffer var gift to ganger. Han ektet i 1819 enken Berte Karine Hansdatter Haugerud (d 1822, 33 år gammel). Etter at første kone døde, giftet han seg med enken Kari Olsdatter Høyjord (f ca 1794) (Hof bygdebok 1960 s 186).

Med Berte Karine hadde Christoffer to barn: Elen Marie (f 1820 på Haugestad, d 1823 på Nedre Rønneberg) og Trine (f 1822 på Heierstad (Hof bygdebok 1960 s 186).

Christoffer og Kari fikk tre barn: Ole (født 1824 på Heierstad), Hans (f 1825 på Solberg, 1893 på Hesthammer) og Elen (f 1826 på Solberg, d 1903) (Hof bygdebok 1960 s 186).

Ved skiftet etter Berte Karine i 1823 på Heierstad utgjorde nettoformuen 188 ½ spd. Familien flyttet fra Heierstad til Søndre Solberg i Vassås og i 1828 til Hillestad (Hof bygdebok 1960 s 186).

I slutten av 1820-årene kom Amund Kristoffersen til Heierstad. Han var kanskje født 1795 på Ruelsrud. Amund døde på Eidsfoss i 1872. I 1829 ektet han Marte Olea Olsdatter (f 1804 på Torrud, d 1869). Amund og Marte skal ha fått seks barn, hvorav disse er nevnt i Hof bygdebok: Ole, (f 1830 på Heierstad), Inger Olea, (f 1833 på Eidsfoss), Olaus, (f 1842, ble skomaker) og Kristoffer (f 1846, d 1875). Sistnevnte var møller på Eidsfoss (Hof bygdebok 1960 s 186). Amund og Marte flyttet senere med familien til Eidsfoss (Hof bygdebok 1960 s 186).

I 1839 fikk Ole Olsen (kalte seg siden Heierstad) brukskontrakt på Heierstad. Ole Olsen var født 1797 på Eidsfoss og døde i 1881. I 1835 ektet han Marte Karine Olsdatter (født 1807 på Søndre Fogstad, død 1868). Ole og Marte hadde seks barn, hvorav fem er nevnt i bygdeboken. Olaus (født 1835 på Heierstad), Maren Olea (født 1838, døde ugift i 1930 på Veset), Hans (født 1840) var smed, Anders (født 1843) dro til Amerika og ble farmer i Birkholtz i Minnsota og Olava (født 1846) som i 1880 reiste til Amerika (Hof bygdebok 1960 s 186).

Olaus Olsen som var sønn av Ole og Marte, var leilending på Heierstad i 1875. Olaus døde i 1905. I 1876 giftet han seg med Alexandrine Elisabeth Holter, født 1841 på Mogen i Rollag, død 1914. Olaus og Alexandrine hadde tre barn: Martin Alexander (født 1877), Olaf Gustav (født 1879, reiste til Amerika i 1903) og Jørgen Katrinus (født 1881, død 1904) som var maskinist (Hof bygdebok 1960 s 186).

Martin Alexander Heierstad overtok Heierstad i 1905. Han virket som smed og var kjent som meget dyktig. Han døde i 1949. I år 1900 ektet han Anne Bredine Andersdatter (født 1883 på Martnerud, død 1943 på Teigen). Alexander som han kalte seg, og Anne Bredine fikk syv barn: Olaf Alexander (født 1900 i Gasteholtet), Bjarne Alfred (født 1901, bodde på Eikelund), Jørgen Holter (født 1907 på Heierstad) var hvalfanger, Torleif (født 1909) var skogsarbeider og Harriet Evelyn (født 1923) som i 1955 giftet seg med forpakter Nils Stuveseth fra Hallingdal (Hof bygdebok 1960 s 187).

Søndre Heierstads eiere

A/S Eidsfos Verk avsto bruksnr 1 i 1942 for kr 25 000 til Olaf Heierstad. I 1944 ble en parsell av bruksnr 2 sammenføyd med bruksnr 1. Olaf Heierstad giftet seg i 1935 med Astri Bakkehaug fra Søndre Bringåker i Botne (født 1906 i Siljan) (Hof bygdebok 1960 s 188).

Olaf og Astri fikk tre barn: Anny (født 1935 på Heierstad) som ektet Arne Westerhagen (født 1934 i Romedal) i 1957, Anders (født 1940) og Roar (født 1942) (Hof bygdebok 1960 s 188).

Bruk 2 (Nordre Heierstad)

Sten Kristoffersen kom hit som leilending i 1760-årene. Han døde i 1771, 53 år gammel. Sten giftet seg med Kirsten Halvorsdatter. Sten og Kirsten fikk fire barn. (Hof bygdebok 1960 s 186).

Stens eldste sønn Kristoffer Stensen (1749-1787) fikk bygselsbrev på halvparten av Heierstad og Teigen i 1783 for levetiden. I 1786 ektet han Anne Katrine Kristoffersdatter, født 1761 på Gausen. De fikk ett barn som ikke vokste opp (Hof bygdebok 1960 s 186).

Enken Anne Katrine giftet seg igjen i 1787 med Anund (Amund) Andersen (født 1749 på Heierstad, død 1808). Anund fikk bygselsbrev samme år. Anund og Anne Katrine hadde åtte barn (Hof bygdebok 1960 s 186).

Husmenn

Mathias Rasmussen var husmann på Heierstad i 1711. Han døde i 1722, 68 år gammel. Mathias var gift med Else Olsdatter (d. 1724, 72 år gammel).

Anders Andersen bodde på Heierstad en kort tid omkring 1750. Anders var født ca 1716 på Høye i Hillestad. Han ektet i 1746 Mari (Maren) Anundsdatter Haugerud (født 1725, død 1773 på Stubben)

Anders og Mari hadde 7 barn: 1. Anders, f. 1747 på søndre Vike, bodde på Mellom Berg. 2. Anund, f 1749 på Heierstad. 3. Helge, f 1751 på Heierstad. 4. Goro f. 1753 på Ruelsrud, ektet 1813 Østen Gjermundsen. 5. Anne, f. 1756 på Øvre Berg, gift med Kristen Olsen Løken. 6. Lars, f. 1758 på Skaugen, bodde på Søndre Breiset 7. Ingeborg, f 1761 på Saga under Øvre Berg, ektet 1789 Lars

Tallaksen, Nordre Berg. I 1764 oppgis familien å bo på Kjær i Vivestad (Hof Bygdebok s 188).

Antall beboere

I 1711 er antall personer som bodde på Heierstad oppgitt til 12, i 1801 19 personer, 1835 19 personer, i 1865 6 personer, i 1875 8 personer og i 1960 13 personer. (Hof bygdebok 196 s 183)

Brukere

I lange perioder av Heierstads historie var gården ikke bebodd av eieren, men av en bruker eller oppsitter.

Den første bruker vi kjenner, er Knudt Hegnestad (Heierstad) som er omtalt ovenfor. Truls Løden (Loden) var bruker av Heierstad i 1605 (Hof bygdebok 1960 s 184).

I årene 1626 til 1654 var Oluf bruker av Heierstad. I 1637 fikk han en bot på 1 riksdaler for motvillighet med skyssferd for fogdens tjener. I koppskattlisten for 1645 oppføres Oluf med sin familie som bestod av hustru og datter. Oluf var gift med Guri. Hun er oppgitt som bruker fra 1655. Guri må ha blitt enke på denne tiden og har fortsatt hatt Heierstad som sitt hjem. Guri eide i 1655 15 lpd igården Gausen. I 1661 eide hun også en halvpart av gården Hem (15 lpd) (Hof bygdebok 1960 s 184).

Guri og Oluf hadde 6 barn. Fem av barna må være født etter 1645 da ekteparet oppføres med en datter i dette år. Barna var Hans, Jacob som senere bodde på Strømsø, Ragnhild (antagelig gift med Bertel Olsen på Vestre Kaldåker i Hillestad), Anne (gift med Ole Torssøn Rustaden), Johanne (gift med Jens Bertelsen Gausen) og Kirsti (gift med Jahn Jørgenssøn Loug på Herstad) (Hof bygdebok 1960 s 184).

Ved skiftet etter Nils Hanssen ble Heierstad taksert til 200 riksdaler (1723). Det var den samme sum som Hans Olssøn hadde betalt for gården i 1675. Dette tyder på at gården ikke var forbedret siden denne tid (Hof bygdebok 1960 s 184f).

Fotografier av eiere

I Wirefabrikken på Eidsfoss henger to innrammede fotografier av ansatte ved Eidsfoss Verk. Det ene bildet er tatt 24. desember 1938 og er et gruppebilde «Veltjente arbeider og formenn ved A/S Eidsfos Værk, dekorert med Selskapet for Norges Vels sølvmedalje». Alexander Heierstad står i bakerste rekke, nr 2 fra venstre.

Det andre fotografiet er et gruppebilde med overskrift «Norges Vels medalje ble utdelt 1938». Alexander Heierstad sitter i forreste rekke som nr. 2 fra venstre.

Innbo og løsøre

I Nils Hanssens tid (eier ca 1702-1723) var det velstand på Heierstad. Blant boets rikholdige løsøre nevnes:

Sølv:

- 1 sølvbeger, vekt 12 lodd, verd 6 riksdaler (rdl)
- 1 sølvbeger med lokk, 4 rdl
- 3 sølvskjeer med bokstavene HNM, 5 rdl

2 sølvskjeer med bokstavene HNM
1 sølvskje med bokstavene GK og MTD, de tre sistnevnte verdsatt samlet til 41/2 rdl
3 sølvskjeer med bokstavene IIS og RTS, verd 41/2 rdl
2 sølvskjeer med runde skafter og årstallet 1663, verd 3 rdl
3 små skjeer med runde skafter og bokstavene MOS, BG og MGD, verd 3 rdl
2 skjeer med stemplet K, 2 ¾ rdl
2 skjeer med stemplet MFH, 2 ¾ rdl

Bøker:

Biskop Gerners huspostill, verd 1 ¼ rdl
1 fullkommen Psalmebog, ¼ rdl
1 midre salmebok, ¼ rdl
De aandelige Sparetimer, ¼ rdl
Paradis Urtegaard, ¼ rdl
De utvalgte forgiengelige Crone, ¼ rdl
Den christelige Tugt Skole, ¼ rdl
Den himmelske Herredag, 16 skilling (sk)
Betænking om Evigheden, 16 sk
1 lægebog, 12 sk
5 gamle bøker, 1 ort, 12 sk
Den bibelske Wirach, ¼ rdl

Kobber:

1 kobberkjele, verd 4 rdl
3 andre kobberkjeler, verd 3, 2 og 3 rdl

Ovner:

1 kakkelovn på det nordre kammers, 6 rdl
1 ditto på søndre kammers, 4 rdl

Annet:

1 bekkekvern med tilhørende redskap, 4 rdl
1 stor kiste med fem bånd over lokket, 4 ½ rdl
1 kvinnesal med bissel, 3 ¼ rdl
1 ditto, 3 rdl
1 storit smiested, 10 rdl
2 andre smiesteder, 8 og 6 rdl
Smieredskap av flere slag.
(Hof bygdebok 1960 s 185)

Ved skiftet etter Kristoffer Kristensen i 1775 utgjorde nettoformuen 203 rdl.

Blant løsøret nevnes:

I krus med sølvlokk, verd 10 rdl (antagelig keramikk-krus)
4 sølvskjeer, verd 6 rdl
I sal med tilbehør, 4 rdl
I bokhylle, 16 sk
1 huspostill, ½ rdl
Samt 1 kakkelovn, verdt 10 rdl. (Hof bygdebok 1960 s 186)

Opplysninger om bygningene

Seter

I 1723 og 1803 er det opplyst at Heierstad ikke hadde egen seter, men at gården måtte leie seter hos andre. Senere hadde gården seter i egen utmark. Seteren lå nord for gården oppe mot Slettfjell eller Slettås. Heierstadsetra var i bruk til om lag 1880 (Hof bygdebok 1960 s 188).

Våningshuset fra 1847

Det ble oppført nytt våningshus i 1847 (Hof bygdebok 1960 s 188). Dette er en laftet bygning i 1 ½ etasje, utvendig kledd med stående hvitmalt panel.

Heierstadstua

Av rom i våningshuset (Heierstadstua) nevnes i tillegg til nordre og søndre kammers også stue, kontoret ved nordstua og et kjellerkammers (Hof bygdebok 1960 s 185).

Uthus

Det ble bygd nytt uthus i 1948 (Hof bygdebok 1960 s 188).

På gården finnes også en gammel gårdskvern og en tjæreovn. Olaus Olsen Heierstad skal ha brent tjære (Hof bygdebok 1960 s 188).

Bjørnejakt

I Hof bygdebok finnes en opplysning om at Gabriel Henriksen som tjente på Heierstad, 9 dager før pinse i 1740 skjøt en gammel bjørn på utlagt åte i Heierstadskogen (Hof bygdebok 1960 s 185).

Brukskontrakt

I 1839 fikk Ole Olsen (kalte seg siden Heierstad) brukskontrakt på Heierstad. Kontrakten er bevart. Peder Cappelen Ottesen overlater på vegne av Madame Cappelen Ole Olsen til beboelse og bruk ½ part i Heierstad gård på visse vilkår. Avgiften skulle være 30 spd. Gården skulle brukes forsvarlig, dyrkes godt, og bygningene måtte vedlikeholdes vel slik at de ikke forfalt. Avgrøden kunne ikke selges, og gjødselen etter husdyrene på gården skulle alltid benyttes på gården. Gjerdefang, brenneved og materialer til vedlikehold av bygningene skulle tas etter anvisning i gårdens skog, eller etter anvisning på Eidsfos Verks eiendom. Det var ikke tillatt å hugge trær i skogen til annet bruk. Oppsitteren skulle ha plikt til å ta på seg arbeid for Verket mot vanlig betaling. Dersom Peder Cappelen Ottesen ønsket å bruke gården selv eller ønsket å overlate den til en annen, så skulle Ole Olsen være forpliktet til å fraflytte gården (Hof bygdebok 1960 s 187).

Drift og utkomme

Bygdeboken har opplysninger om husdyrbesetningen, høyavling og utsæd.

I 1657 var det på gården 1 hest, 5 storfe, 5 ungfæ, 14 sauer og 4 griser.

I 1667 var det 2 hester, 6 storfe, 3 ungfæ, 6 sauer og høyavlingen bestod av 28 høylæss. De høstet 8 tønner korn og 2 tønner trede (?).

I 1723 var besetningen 2 hester, 8 storfe og, 5 sauer. Høyavlingen bestod av 28 høylæss. Bonden høstet 2 skj blandkorn, 7 t havre og 1 skj hvete.

I 1803 er det oppgitt 2 bruk. Disse hadde til sammen 2 hester og 10 storfe. Avlingen er oppgitt til 8 t havre.

I 1819 var det fortsatt to bruk. Gården hadde 2 hester og 12 storfe. De høstet 4 t havre og ¼ t bygg.

I 1835 ble Teigen og Øde Holt brukt sammen med Heierstad. Gården hadde 4 hester, 13 storfe, 15 sauer og 2 griser. Avlingen bestod av 3/8 t hvete, 3/8 t rug, 5/8 t erter, 11 ¾ t poteter.

I 1865 gjelder opplysningene kun 1 bruk, Heierstad. Gården hadde 2 hester, 6 storfe, 9 sauer og 1 gris. Avlingen ble ½ t hvete, ¾ t bygg, 3 t havre og 5 t poteter.

I 1875 var det også 1 bruk, Heierstad. Gården hadde 3 hester, 10 storfe, 2 ungfø, 10 sauer og 2 griser. Avlingen er oppgitt til ½ t hvete, ¼ t rug, 2 t bygg, 6 t havre og 5 t poteter (Hof bygdebok 196 s 183).

I 1661 hadde gården skog til smålast. I 1667 er det oppgitt at gården hadde skog av gran til noe smått sagtømmer og bjelker. Rydningsland fantes ikke annet enn det som alt var oppryddet. Gården hadde humlehage. Eiendommen gikk ut i Bergsvannet hvor man av og til fikk noen små fisk. I 1723 hadde gården skog til "husfornødenhet" og noe til sagtømmer og bjelker. Man setret hos andre. Jordarten er oppgitt til måtelig. Lite fiske i ferskvann. Gården hadde en flomkvern på gården Bergs grunn. I 1803 hadde Heierstad fortsatt fornøden skog til husbehov, men måtte leie seterhavn. I 1819 er det nevnt et ubetydelig vannfall som tilhørte gården. Havnegangen var måtelig. Man hadde en del skog til salg. Det er også nevnt at gården lider av oppdemning fra Eidsfos Verk. I 1866 er jorden oppgitt å være leirmuld og litt sandjord. Man hadde skog til husbruk og noe til salg. Fiskeri var også en del av gårdens husholdning (Hof bygdebok 196 s 183).

2. DOKUMENTER FRA 1800-TALLET OPPBEVART PÅ HEIERSTAD

Anny Vesterhagen har i sitt eie fire små håndskrevne notisbøker fra 1800-tallet. Dette er 1 dagbok og 3 kontrabøker mellom eier av Heierstad og Eidsfos Verk. Bøkene gir innsikt i livet på Heierstad på 1800-tallet.

Ole Olsen Heierstads kontrabok fra 1855

Den eldste boken begynner i januar 1855 og avsluttes i mai 1860.

1855

Den 18. januar 1855 ble det kjøpt diverse varer for kr 4,40, blant annet kaffe kr 3,80 og kandissukker. Den 29. januar ble det kjøpt 1 rull tobakk og malerug samt kandissukker.

Den 16. februar ble det handlet inn kaffe og kandissukker. Den 28. februar 1855 er det notert "kjøring til og fra Drammen" kr 31,50.

Den 15. mars ble det kjøpt kaffe, kandissukker, tobakk og sepe. Den 23. mars kjøpte familien 1 kg farin og 28. mars en rull tobakk.

Den 2. april ble det kjøpt kaffe, kandissukker og ris. Den 20. april 1855 er det notert "kjøring til og fra Drammen" kr 13,20.

Den 2. mai ble det handlet kaffe, kandissukker og en rull tobakk. Den 11. mai 1855 er det notert tømmerkjøring fra Gulli ... (?) til Hortvedt (?) ... (?) med Jens Berg for til sammen kr 57,28. Den 23. mai ble det kjøpt 1 tønne bygg og ¼ tønne rug samt en rull tobakk. Den 24. mai ble det kjøpt blant annet kaffe og sepe. Den 30. mai ble det skaffet kaffe, kandissukker og garn.

Den 19. juli ble det kjøpt kaffe og kandissukker (?). den 25. juli ble det handlet rug og tobakk.

Den 2. august ble det kjøpt salt. Den 9. august er det notert "kjørt..(?) fra Bergskoven".

Den 16. august ble det kjøpt kaffe og kandissukker. Den 22. august ble det kjøpt ½ tønne bygg. Den 27. august ble det kjøpt sild. Den 31. august ble det betalt skolepenger for 1855.

Den 14. september ble det handlet kaffe, kandissukker og tobakk.

Den 16. oktober ble det kjøpt salt. Den 6. november ble det kjøpt kaffe og kandissukker.

Den 19. november ble det kjøpt tobakk.

Den 11. desember ble det kjøpt kaffe, 2 Havana (sigar), kandissukker og sepe.

Den 13. desember ble det handlet rug, salt og erter. Det ble også betalt kirketiende for 1854 med kr 2,70. Den 31. desember ble det betalt avgift av Heierstad for 1855. Siste dag i året er det kjøpt tobakk, kaffe, 1 Havana og kandissukker (Candis). Om transport er det notert "Kjørt på Verket, do. Af Tømmer til Satigen (?), do. Fra Jagterne (?) af: 541 (?) Cinders (?) 5/8/ 2.4.2, 971/4 Malm 3/2/ 2..3, sum 4.45".

1856

Den 30. januar 1856 ble det kjøpt salt.

Den 8. februar ble det kjøpt 1 rull tobakk. den 19. februar ble det kjøpt kaffe, kandissukker og såpe.

Den 14. mars ble det kjøpt salt. Den 18. mars ble det handlet kaffe, kandissukker, 1 Havana og ½ rull tobakk. Den 31. mars er det notert "for Kjørsel til og fra Drammen i januar og februar d. A. (dette år) til sammen kr 4,32".

Den 16. april ble det handlet kaffe, kandissukker, såpe og tobakk. Den 21. april ble det kjøpt salt og spiker, 50 kg 4 toms og 50 kg 3 toms. Den 25. april 1856 er det betalt kirketiende for 1855.

Den 7. mai er det anskaffet ¾ toms Jern. Den 9. mai er det kjøpt kaffe, Havanna, ris og tobakk. Den 15. mai er det notert tur til og fra Drammen med diverse.

Den 10. juni er det kjøpt kaffe, kandissukker, Havanna og tobakk. Den 27. juni er det innkjøpt kaffe, kandissukker, Havanna, ris og såpe. Den 30. juni er det oppført Tømmerkjørsel i Gravidal skov.

Den 10. juli er det anskaffet 1 tønne bygg, ½ tønne rug og salt. Den 20. juli er det kjøpt kaffe, kandissukker og tobakk.

Den 8. august er det kjøpt 1 tønne bygg og ¼ tønne rug. Den 9. august er det fakturert for maling (av korn). Den 20. august er det kjøpt kaffe, kandissukker, såpe og sild.

Den 5. september er det kjøpt salt og Havanna. Den 15. september er det fakturert for maling (av korn). Det ble samme dag kjøpt kaffe, kandissukker og tobakk.

Den 14. oktober ble det kjøpt kaffe, kandissukker og såpe. Den 31. oktober ble det handlet salt og tobakk. Den 31. oktober ble det betalt skolepenger for 1856 med kr 1,30.

Den 14. november ble det kjøpt kaffe, kandis og 1 Havanna. Den 29. november 1856 er det notert "pr. opkjørt fra Ekeren 172 Laster Kul a 21/2".

Den 15. desember ble det handlet 1 skippund malt og ½ skippund erter. Den 17. desember ble det anskaffet kaffe, Havanna, kandissukker, ris og tobakk. Den 31. desember "Kjørsel for Værket d. A. (dette år)" og "do. Fra Jagterne (?)".

1857

Den 19. januar 1857 har Ole Olsen Heierstad kjøpt 1 skippund salt. Den 21. januar 1857 ble det kjøpt 1 skippund salt, kaffe, kands og Havanna. Den 28. januar ble det kjøpt tobakk.

Den 4. februar kjøpte familien kaffe, kandis, såpe og tobakk. Den 24. februar 1857 er det notert "Kjørsel til og fra Drammen i januar og desember". Den 26. februar ble det kjøpt kaffe, kandis og ris.

Den 13. mars ble det innkjøpt tobakk. Den 31. mars ble det kjøpt spiker (4 toms og 3 toms) og tobakk.

Den 3. april ble det anskaffet kaffe, kandis, Havana, ris og tobakk. Den 14. april ble det kjøpt kaffe, kandissukker, Havana, såpe og tobakk. Den 30. april er det notert "ditto (kjørsel) til og fra Vestfossen" samt "Levert 22 laster Kul".

Den 14. mai er det betalt penger til prestetiende for 1856.

Den 13. juni er det kjøpt kaffe, kandissukker, Havana, tobakk og salt. Den 17. juni er det notert "Kjørsel fra Drammen i mai". Den 24. juni er det kjøpt ris, raffinade og såpe. Den 30. juni ble det betalt skatter for 1856, skolepenger for 1857 og det ble utbetalt en anvisning til Drammen "under 18de". Den 30. juni er det notert "Tømmerdrift i Vasbotten Skov afv. (forrige?) vinter."

Den 15. juli ble det kjøpt kaffe og kandissukker.

Den 14. august ble det kjøpt kaffe, kandis, Havana og såpe. Den 27. august er det kjøpt ris, bygg, sild og tobakk.

Den 16. september er det kjøpt kaffe og kandissukker. Denne dagen er det også notert "under 8de august: 1 brandjern, 1 gryte og 1 do."

Den 19. oktober ble det kjøpt kaffe, Havana, kandissukker, såpe og tobakk. den 26. oktober ble det kjøpt salt, kaffe og tobakk.

Den 16. desember ble det handlet rug, malt, kaffe, Havana, kandis, ris og tobakk. Den 31. desember er det betalt avgift for Heierstad for 1857 og kirketiende for 1856. Den 31. desember 1857 er det notert "Kjørsel på Værket, do. av 1 lass varer fra Frammen, do fra Jagterne d. A."

1858

Den 12. mars ble det kjøpt kaffe, kandis, såpe og tobakk. Den 27. mars ble det kjøpt 4 skippund bygg og 1 skippund salt og det ble kjøpt rug og salt.

Den 13. april 1858 er det notert "for Kjørsel til og fra Drammen". Den 28. april ble det anskaffet kaffe, kandissukker og såpe.

Den 17. mai ble det kjøpt rug, ris og tobakk. Den 31. mai er det notert "Tømmerdrift i Heierstad skov ... med Jahn Eid".

I juni (datoene er avrevet) ble det kjøpt kaffe, kandissukker, ris og tobakk. Den 30. juni er det betalt kommunale skatter for 1857.

Den 20. juli ble det kjøpt kaffe. Den 29. juli er det notert "godtgjørelse for kjørsel over Heierstad jordet".

Den 16. august ble det betalt kommunale avgifter for 1858 og kirketiende. Den 24. august ble det kjøpt kaffe, Havana, kandissukker, tobakk og såpe.

Den 12. september ble det kjøpt ris og kandissukker. I slutten av september (avrevet datoer) ble det kjøpt kaffe og kandissukker.

Den 1. november er det notert "Fragt med Olaus etc.". Den 5. november er det kjøpt tobakk. Den 12. november ble det kjøpt kaffe, kandissukker og såpe.

Den 17. desember ble det kjøpt kaffe, kandissukker, ris, tobakk og malt. Den 31. desember 1858 er det notert "for kjørsel på verket d.a.", "ditto for Jagt..." og "do af kul".

1859

I januar og februar 1859 (avrevet) ble det kjøpt kaffe, Havana, såpe, kaffe, kandis.

Den 11. februar 1859 er det notert "an malming" og "... i Drammen ...6. januar".

Den 22. februar er det kjøpt salt og tobakk. Den 23. februar "malming".

Den 5. mars "Penge i Drammen". Den 9. mars "ordinært jern og fint ditto". Den 15. mars ble det kjøpt rug, kaffe, Havana og kandissukker. Den 16. mars er det notert malming og betalt kirketiende for 1858.

Den 30. juni 1858 ble det betalt skolepenger for 1858. det ble også betalt for malming.

Den 20. juli ble det kjøpt kaffe og betalt for malming.

Olaf Heierstads fortelling om gården

I 1942 ble Heierstad solgt til forpakteren Olaf Heierstad (født 1900- dødsår ?). Det foreligger et manuskript der Olaf forteller om sin tid som forpakter og om sitt kjennskap om gårdens tidligere historie. Da denne beretningen ble fortalt og nedskrevet, var Olaf Heierstad nær 80 år gammel.

Olaf Heierstad kaller gården en leilendingsgård. Olaf var eldst av 6 søsken. Han forteller at gården var ganske stor, og familien hadde 2 hester, 7 kuer og ungdyr, 2 griser og noen høns. Han forteller videre at faren arbeidet på Eidsfos Verk og at moren var sykkelig.

Fordi Olaf var eldst måtte han begynne å arbeide før han begynte på skolen. Arbeidet hans bestod i å ta seg av husdyrene på gården. Han opplyser at foringen var slitsomt arbeid fordi låven var "gamle trange uthus med små glugger til å ta fra foret i. All gjødselen måtte ut i en liten glugge i vegg. Belysningen i fjøset var dårlig, med bare en parafinlykt. Melkingen foregikk med håndmakt. Olaf måtte også stille de andre dyrene. Dessuten måtte han hente vann noe som han syntes var et slit. Han måtte hente vann til både husdyrene og til husholdningen. Han forteller at det mange ganger var så kaldt at vannet frøs til is.

Da Olaf begynte på skolen måtte han stå tidlig opp om morgenen slik at han fikk gjort husdyrstellet før han kunne gå til skolen. Skolen lå ca. 3 km unna gården. Han forteller at veien ikke ble brøytet om vinteren slik at folk måtte vasse i sne til langt opp på livet. Det var liten tid til å lese lekser så han lå og leste ved dårlig belysning utover kvelden. Det hendte at han var så trett at han sovnet fra alt. Han måtte stille dyrene samt sørge for ved, så han beskriver det som et fælt slit. Gjødselen fra dyrene lå ute så når den skulle kjøres ut på jordene på vinterføre var den frosset til is.

Om vinteren måtte Olaf kjøre til Sande med personer som skulle reise med tog. Han beskriver dette arbeidet som en kald jobb fordi han frøs svært på bena. Han var helt stivtela da han kjørte over Sandeslettene.

Da vinteren var over og det ble vår, måtte han ta til med harving og spredning av gjødsel. Pløyingen foregikk mest på høsten. Kunstgjødsel fantes ikke. Det ble mye tungt arbeid for ham som var ung gutt. Deretter skulle kornet i jorden. Det ble dyrket hvete og havre på gården. Det måtte sås for hånd, for gården hadde ingen såmaskin.

Om sommeren gikk kuene ute i skogen og beitet. Hver kveld måtte derfor Olaf dra til skogs for å hente hjem dyrene til fjøset for melking. Det hendte at kuene dro helt inn til Kalbretta og da kunne det bli sent før de kom hjem. Melken ble brukt til husbruk. Noe av melken ble separert og kjernet til smør.

Slåtten var også et tungt arbeid. Olaf startet slåtten med å slå med ljà borte i ahuene der det var litt gress. På jordene ble det brukt enhesters slåmaskin. For å få høyet tørt måtte man rake og vende det med rive. Om kvelden måtte de rake høyet sammen i store hauger, såkalte såter. Det var veldig nøye med rakingen. Var det fint vær dagen etter, måtte såtene hives ut igjen til tørking. Ble det fint vær gikk det greit, men kom det regn så ble det slitsomt. Det stod mye stør i myra, og dette var godt dyrefor. Det var slitsomt å høste det. Olaf måtte også sammen med hesten hjelpe folk med innhøstingen på småbruk.

Det var alltid slit med å få høyet inn i de små gluggene i laene i låven. Deretter kom tiden for innhøsting av kornet. Det ble brukt sigd og ljà. Kornet ble bundet sammen i kornband, og disse ble satt fire mot hverandre i "rauk". Dette var en dårlig bergingsmåte dersom det ble regnvær. Etter hvert begynte Olaf å hugge staurer. Han bandt to og to kornband sammen oppover staurer. Potetene måtte

også tas opp om høsten. Da var det å gå med hakke og plukke poteter som ble lagret i kjelleren.

Når innhøstingen var avsluttet, måtte Olaf ta til med tresking av kornet. På Heierstad var det en liten treskemaskin med jernstenger som ble koblet sammen med hestevandring ute, og som en hest måtte trekke rundt og rundt. På låven var det trangt og mørkt, og man hadde bare en parafinlykt som lyskilde. Halm og agner måtte bort. Treskingen foregikk som regel utover kvelden. Deretter måtte kornet renses for alt avfall, helles i sekker, lastes på vogn og kjøres med hest til Sundbyfoss Mølle for maling. Hveten ble brukt i husholdningen, og havren ble benyttet til dyrefor. Noe av hveten ble malt sammalt til brødbaking. Hveten hadde god kvalitet, og mølleren skrøt av melet.

Av melet bakte de brød. Brødet ble grislet i en stor bakerovn på kjøkkenet. Ovnen ble varmet opp med fin tørr ved. Når ovnen var passe varm, ble glørne presset ut, og brødene satt inn til steking. Det var deilige brød.

Klesvasken var slitsom. De hadde en stor balje med vaskebrett til å skrubbe rene klærne på. Det var en stor bryggepanne på ildjern til å fyre under for å varme opp vann til koking av klærne. Etterpå ble klærne skylt i bekken. Deretter ble klærne båret opp til opphenging og tørk.

Pipen var åpen ned i kjøkkenet hvor det var en skorstein. Det var spjell i pipen, men dette var ikke tett så det trakk veldig. Når det skulle fyres opp i bakerovnen, måtte spjeldet fjernes.

Den første komfyren på Heierstad var en feleovn med to kokehull. Olaf bemerket at det var en stor bedring da gården fikk stor komfyr. Kjøkkenet var så kaldt at vannet som stod i vannbøttene, frøs om natten.

Da Olaf sluttet på skolen sa lærer Thor Bergesen til ham at "Du må ikke slite helsen av deg da, gutten min."

Forberedelsene til konfirmasjonen foregikk i Hof kirke. Han håpet å få penger som gave slik at han kunne kjøpe seg en borse. Det var mye fugler i området rundt Heierstad. En eldre kamerat av Olaf var på besøk og skjøt mange fugler.

Olaf kjørte grantopp over isen fra Berg og Saga til Eidsfoss. Grantoppene ble kappet til props og lastet over i jernbanevogner og kjørt til Holmestrand og derfra fraktet med båt til England. Lønningen var 36 kroner totalt, og han dro til Rønneberg i Hof og kjøpte borse for pengene. Han husket godt at det var en stolt kar som kom hjem med den første tiuren.

Olaf opplyser at Eidsfos Verk solgte skogen til uthogst til Vestfossen Cellulose. Olaf hadde hest så han fikk kjøring like ved husene. Tømmeret var stort og tungt, og han gråt mange ganger for å få det opp på sleden. Han var sterk for alderen så det gikk bedre etter hvert. Han fikk ødelagt ryggen av de tunge løftene, og hadde ryggproblemer i mange år. Siste året Vestfossen Cellulose drev, greide de ikke å betale. Olaf hadde kr 400,- til gode og måtte ta aksjer i Drammen Privatbank, 4 aksjer a kr 100,-. Da Olaf var nærmere 80 år fikk han fortsatt utbetalt 10-12 kr året i aksjeutbytte.

Før jul hadde Olaf et hardt arbeid med slakting. Til slakting av griser måtte det skaffes varmt skåldevann. Vannet måtte varmes inne på kjøkkenet, noe som medførte at det kalde vannet måtte bæres inn og det varme vannet ut igjen. Det meste av kjøtt og flesk ble saltet, mens noe ble hermetisert. Olaf noterer at de alltid hadde mye og god mat på Heierstad.

Etter hvert fikk familien litt bedre økonomi så de kunne ansette noe hjelp til hus og fjøs. Olaf skriver at den beste tiden kom da de fikk elektrisitet i 1939, og Heierstad fikk lys og strøm. Da kjøpte de elektrisk komfyr til husholdningen og litt forskjellige elektriske apparater. Olaf kjøpte også treskeverk.

En dag fikk familien høre rykter om at bestyreren på nabogården Berg vill ha familien bort fra Heierstad. Han ville ha Heierstads jorder til havner. Da begynte Olaf Heierstad å undersøke om det var mulig å få kjøpt gården. Olaf søkte hjelp hos en advokat han kjente i Oslo. Olaf skriver at det ikke var så enkelt å overta fordi husene på gården var i en elendig forfatning. Uthuset var falleferdig så han måtte bygge nytt. Kjøkkenet var veldig kaldt så han rev pipen og bakerovnen. Han murte opp ny pipe og la nytt gulv. Det var dårlig lys på kjøkkenet så det ble satt inn nytt stort vindu.

Olaf innrømmer at det kunne bli økonomisk trangt til tider. Han fikk bygslet ut et hyttefelt, noe som førte til at økonomien ble bedre.

På Heierstads grunn i Bergshamna stod det en svært gammel eik. Da Trygve Berg hogg den i 1950 viste det seg at midt oppe i treet, ca. 10-15 meter over bakken, var det rester etter en gammel jaktplattform. Her satt man og skjøt bjørn på åte.

Olaf Heierstad fortalte at gammelhuset antagelig var bygd før loftet. Gammelhuset skal ha ligget 6-7 meter bak de nåværende gammelhus, kalt "Ammesaga". Det må ha vært et ganske stort hus som lå på pynten ut mot den gamle rideveien fra Sande. Huset var omtrent 6 x 7 m med et skjul ved siden.

Det var dårlig med vann på Heierstad. Vannet måtte hentes fra bekken i Kvennroa.

Gården var tidligere stor, ca. 3500 mål skog og 150 mål innmark. Delet gikk langs Bergsbekken til Mauretjern - Tårnestien, Sognedelet over Laksetjennkollen til Slett fjell. Derfra langs Heierstad-seterveien til Flatmyr. Delestein i Flatmyr da veien ble utvidet sist gang (tidlig i 1870-årene?)..Alexander Heierstad kunne også huske et gammelt dele syd for Heierstadsetra.

Olaf Heierstad kunne fortelle at det har vært mølle i Heierstadbekken fra Tekstjenn. Han har enda en halv møllestein på gården. Den ble funnet da den gamle låvebroen ble revet opp. Da fant man den i låvefotbroen.

Olaf fortalte om driften av tømmer fra Heierstadsetra. Det ble kjørt i sikk-sakk fra setra opp til myra på Laksetjennkollen. Her ble det hogd hull i tømmeret for ettervending. Deretter ble tømmeret tatt ut Tetledalen ned Kastemyr - øvre Fjellbru - mellomste Fjellbru - nedre Fjellbru - Tomteroa og bil til Bergsvannet.

Olaf Heierstad hadde også kunnskap om traseen for den gamle veien fra Sande over Bergstigen. Den gikk forbi Saga og fulgte derfra skogkanten til Søndre Berg,

opp ved smia og øvre kant av jordet til Kvennroa og derfra opp til Heierstad. Veien gikk gjennom gårdstunet og over ved veien der hvor postkassene er i dag. Herfra opp til Toneroa ovenfor Teien, midt i flatmyrlia, opp til Gunnar Vikar, fulgte jordekanten ovenfor og frem til Gasteholtet. Herfra over Rønningene til Håvet og ned til Struten.

Veien langs vannet fra Gata ble bygd etter 1697. Bøndene hadde pliktarbeid på denne veien. Helt fra Thorrud kom det folk for å arbeide på veien. Veien skulle være så bred at 2 mann kunne ri ved siden av hverandre.

Bøndene hadde fiskerett i vann med småfisk, men fikk aldri ta stor fisk.

Fra langt tilbake hadde Heierstad bråter på Heierstadrønningene. Disse ble opprinnelig brent ned og så sådde man i asken. 2 slike bråter ligger etter hverandre langs Bergsbekken. En av disse ligger tversover for Bergsolla, og en ligger nordvest for denne.

I et notat diktert av Olaf Aleksander Heierstad (født 13.04.1900) og nedskrevet av Olafs kone Astrid omkring 1975 forteller Olaf om Heierstad. Olaf og Astrid var foreldre til Anny Vesterhagen.

Heierstad, fortelling diktert av Olaf Heierstad – utrykt manuskript

Olaf forteller at Heierstad nok har vært en stor gård en gang i tiden. Gården ligger fint til sydvest mot Bergsvannet der det var fisk og skogen med fugler og vilt. Skogen gikk opp ved Tekstjern til Stordalen og opp til Slettfjell, over til Laksetjern, derfra til Tornstein ned til Mauretjern, ned til Bergsvannet. Skogen var på ca 3 til 400 mål.

Om Heierstadsetra forteller Olaf at den lå like under Slettfjell. Seterjentene gikk opp på Tu og blåste i luren når det var noe de ville gi beskjed om. Snarveien til setra gikk på vestsiden av Tu.

Olafs bestefar var skogsbestyrer for Eidsfos Verk. Olaf forteller at tømmeret ble kjørt opp den bratte bakken til Laksetjern, derfra ned over 3 broer som het Fjellbruene og ned til Heierstad.

Olaf skriver om loftet (på Slottsfjellsmuseet) at: "Over døra var det blod kors som ble slått hver julaften". Inne på loftet var det en stor hekk med briskeknagger som kjøttet ble hengt opp i. Det stod også en slaktekrakk i loftet. Olaf forteller videre at hans oldefar skjøt bjørn, og at kjøttet ble hengt opp på loftet.

Om Heierstadstua forteller Olaf at gamle Maren og Olafs bestefar var født i stua. Huset skal i følge Olaf ha vært i 2 etasjer med svalganger på begge langsider. Han forteller også at det i første etasje er brede bord på 30 cm med jord over, så et lag med bord og et lag med jord igjen. Så er det lagt gulvplank med trenagler. De kunne isolere i gamle dager også.

Olaf Heierstad forteller at han har funnet spor etter tomter lenger opp mot skogen.

Gården lå sentralt til den gamle rideveien som gikk like ved husene, over til Sande. Gamle Maren kunne fortelle at det var mye gammelt på gården, men at dette ble brakt til Oldsaksamlingen i Oslo (nå Kulturhistorisk museum).

I Heierstadbekken er det et sted som heter Kvenderoa. Der har det vært en kvern. Møllesteinen fra kvernen er tatt vare på. Det har også vært en tjæreovn på gården for bestefaren Olaus brente tjære.

3. EIDSSFOSS VERKS ARKIV

I Eidsfoss Verks arkiv finnes mye dokumenter vedrørende Verkets salg av Heierstad gård til Olaf Heierstad. Disse dokumenter er plassert i arkivmappe EB – 001. Brev og andre dokumenter i saken har stor interesse også når det gjelder verdifulle historiske opplysninger om gården.

I brev av 5.12.1941 til Hof kommune gir advokat Viggo Dietrichson noen opplysninger om Olaf Heierstads leieforhold. Olaf Heierstad var 4. generasjon på gården og hans slekt hadde bodd på Heierstad i ca 150 år. Verkets betaling for hest og mann var i 1941 kr 10,50 pr dag. Det står også i brevet at Olaf Heierstad har bygget vedksjul og har innlagt vann og strøm. (Brev av 5.12.1941 fra Viggo Dietrichson)

Det ble i i forbindelse med samme sak foretatt arkivundersøkelser omkring eiendomsforholdene til gården Heierstad. Det foreligger et skriv stilet til Viggo Dietrichson, men dette er ikke underskrevet. Det fremgår at panteregistrene i Statsarkivet er gjennomgått og sammenlignet med pantebøkene. Kartoteket til ekstrarettspottokollene er gjennomgått og tingbok nr. 31 (1785-97) for Nordre Jarlsberg sorenskriveri er undersøkt. Alt for gårdene Heierstad med Teigen, Hesthammer, Vasbotn i Hof og Skjørdal i Sande kommune er gjennomgått (skriv til Hr. O.r. sakfører, forstkandidat Viggo Dietrichson).

Den eldste opplysningen stammer fra 1756. Den 8. juli dette år ble det tinglyst skjøte på gården "Heyerstad med underliggende Teien" fra Jørgen Nielsen Gravdahl i Tuft anneks til mrs. Otto Knoph i Fiskum, dat. 21. mai 1755. Ingen grenser er nevnt, heller ingen opplysninger om Teiens skog (Nordre Jarlsberg pantebok 7, fol. 123a) (Skriv til Hr. O.r. sakfører, forstkandidat Viggo Dietrichson).

Den 8. juli 1760 ble det tinglyst skjøte fra Otto Knoph til Tollef Andersen og Johannes Olsen på "Heyerstad Gaard, der skylder med Bøxel og Herlighed 7 1/2 lpd. Tunge", datert 14. april 1760. Ingen grenser (Nordre Jarlsberg pantebok 7, fol. 232b) (Skriv til Hr. O.r. sakfører, forstkandidat Viggo Dietrichson).

Den 5. oktober 1780 ble det tinglyst i Hoff forlik om grense for eiendommene Heierstad, nedre Berg og øvre Berg i Hoff, alle tilliggende Eidsfoss jernverk og Skjørdal og Simenstad i Sande, datert 25. september 1780. Grensen er oppgått 22. og 24. august og merket med generalkrigskommissær Raschs merkeøks R.B. på vestsiden og Christopher Schiørdahls merkeøks C. på østsiden. "Ved Cabret Bækken hvor Schougs Skoven ender og Schiørdahls Skoven begynder blev til ende Stav for disse 2de Gaarders Skove på Nordost Siden, og til Deelee mod Heyerstad Skoven paa sydvest Siden opsadt een Røes af Aatte Mænd, nemlig af os..."

”Derfra gaar Strækningen eller Deelet mellom Hejerstad Skov paa Sydvest Siden og Schiørdahls Skov paa Nordost siden lige i Syd Sydost forbie LaxeKien 52 3!4 Alen, Nordost fra Kiendet, hvor en Fuerue blev mærket, derfra i samme Linie til Taarne Steenen, hvor Hejerstad skoven ender og nedre Berg-Skoven begynder, derfra gaaer Strækningen eller Deelet imellem bemeldte nordre Berg Skov og Schiørdahls Skov ungefær i Sydost til Sør noget sørligere op for en Aas Vesten for Jerpedahlen.. Fortsettes med grense mellem Skjørdahl og Berg-gårdene.” Følgende navn nevnes: Kabret-Bæcken, Taarne-Steenen, Ludvigs Myhr, Maase-Stenen, Høe-Skiulet, Bergstigen, Høfsrød Røesen (Nordre Jarlsberg pantebok 9, fol. 176 b) (Skriv til Hr. O.r. sakfører, forstkandidat Viggo Dietrichson).

Den 4. oktober 1781 ble det tinglyst et bygselbrev fra general krigskommisær B. Rasch til ungar Halvor Steensen på halvparten av Heierstad ½ skpd. Tg. Han fikk ikke lov til å hugge skog utover det som var gitt tillatelse til, og han måtte forholde seg til det som tilkom en tro og lydlig leilending (Nordre Jarlsbeg pantebok 9 fol. 204 b) (skriv til Hr. O.r. sakfører, forstkandidat Viggo Dietrichson).

Den 3. oktober 1783 er det tinglyst et bygselbrev fra Rasch til ungar Christopher Steenssøn datert 14. juli 1783 på halvparten i Heierstad med unntak av plassen Teien. Betingelsen var fortsatt at han fikk bare lov til å hugge skog til Verket og dets eier (Nordre Jarlsberg pantebok 9 fol. 277 b) (skriv til Hr. O.r. sakfører, forstkandidat Viggo Dietrichson).

I 1787 (pantebok 9 s. 400) finnes en bygselseddel fra justisråd Thulstrup i Kjøbenhavn (datert 27.9.1787) til Anund Andersøn på halvparten i Heierstad skyldende 1 skpd. Tunge med Tejen skyldende 7 lpd.. Han fikk tillatelse til å bebo og bruke halvparten av Heierstad med tilliggende skog og mark, åker og eng, for sin og sin hustrus levetid. Betingelsen var at han skulle bebo gården og holde husene og jordveien i forsvarlig stand og ikke hugge i skogen utover det han skulle hugge for Verket. Han skulle holde den fornødne besetning på gården, ikke selge eller fjerne fra gården for dyrket på gården, og for øvrig være tro og lydlig leilending (skriv til Hr. O.r. sakfører, forstkandidat Viggo Dietrichson).

Den 4. juli 1817 ble det tinglyst brukskontrakt mellom Peder von Cappelen og Knud Helgesen på Heierstad. Gårdens hus og gjerder skulle holdes i forsvarlig stand, og det skulle tas materialer til istandsetting fra gårdens skog etter anvisning. Brenneved og gjerdefang skulle tas av gårdens skog, men av topp, tørk, vindfelling og skadet skog. Ytterligere skog måtte ikke tas, uten det som skulle felles for bruk av Verket. Når festeren Knud Helgesen etterkommer disse plikter og ellers oppfører seg som ærekjær mann i de 15 år denne festekontrakten gjaldt, skulle han være den nærmeste til å få ny festekontrakt på Heierstad (Nordre Jarlsberg pantebok 11 a fol. 241 b) (skriv til Hr. O.r. sakfører, forstkandidat Viggo Dietrichson).

Den 26. februar 1839 tinglyses Peder von Cappelens fredlysning av sine eiendommer i Hof, deriblant Heierstad, med tilhørende skogstrekninger, for et hvert slags jakt med hunder etter vilt og for anbringelse av ”Stok eller Gilder” for å fange noe som helst slags vilt (Nordre Jarlsberg pantebok 14 b fol. 956 b) (skriv til Hr. O.r. sakfører, forstkandidat Viggo Dietrichson).

Den 2. mai 1839 tinglyses brukskontrakt til Ole Olsen fra Peder von Cappelen på halve Heierstad med følgende betingelser: 1. Den årlige avgift av gården skal

være betalt innen utgangen av april måned med 30 species. 2. gården skal brukes forsvarlig, dyrkes godt og ikke forringes på hus eller jorden. Avgrøden må ikke selges eller bortføres derfra, og den samlede gjødsel skal alltid forbli ved gården uten betaling. Gjerdefang, brenneved og materialer til vedlikehold av bygningene tas etter anvisning i gårdens skog eller hvor denne anvises på verkets eiendommer. For øvrig måtte det ikke hugges i skogen. 3. Oppsitteren skal være forpliktet til på eierens øvrige eiendommer å ta arbeid etter eiers anvisning mot alminnelig betaling (Nordre Jarlsberg pantebok 14 b fol. 1010 b) (skriv til Hr. O.r. sakfører, forstkandidat Viggo Dietrichson).

Den 25. oktober 1842 tinglyses kontrakt mellom geheimråd Housmanns enke og beboerne av Heierstad og andre av Verkets eiendommer om en vanddemning som tilhørte Eidsfoss jernverk. Kontrakten er datert 27. juni 1724. "... belover ieg derhos at Dammen til Værket, naar den gjøres nødvendig at bygges, ikke skal blive høiere i sin Bygning eller Vanddemning, end som den nu befindes, nemlig fra Bjerget, eller den øverste Bjergende eller Steen midt paa Dammen ved Grundlukken, hvor Damstokken ligger paa, lige perpendicular i høide 3 ½ Alen..." (Nordre Jarlsberg pantebok 15 fol. 149b) (skriv til Hr. O.r. sakfører, forstkandidat Viggo Dietrichson).

I søknad datert 8.12.1941 til Hof kommune om ervervelse av jord gir Olaf Heierstad opplysninger om seg selv. Han forteller blant annet at besetningen på gården er 2 hester, 1 fole og 7 kuer (søknad datert 8.12.1941 fra Olaf Heierstad).

I et brev datert 22.9.1942 til Høyesterettsadvokat Herman Gram skriver eier av Eidsfos Verk Joh. J. Schwartz at hovedbygningen på Heierstad ble reparert i 1937, 1938 og 1940 (må være våningshuset fra 1847) og at reparasjon av uthusbygningen på gården var oppført på Verkets arbeidsplan for 1942. Schwartz skriver også at Alexander Heierstad i 1936 fikk lagt vannledning fra brønn ca. 60 meter fra uthusbygningen (Brev datert 22.9.1942 fra Eidsfos Verk til Høyesterettsadvokat Herman Gram).

Eidsfos Verk ved Joh. J. Schwartz og Chr. Thon skriver i et udatert brev til Landbruksdepartementet at Heierstad opprinnelig hadde ca 2500 mål skog. Verket skriver også at innmarken ved Heierstad utnyttet sammen med innmarken på Berg (Udatert brev (1941) fra Eidsfos Verk til Landbruksdepartementet).

I brev av 3.oktober 1943 skriver advokat Viggo Dietrichson til ordføreren i Hof blant annet at uthuset (fjøs og låve) på Heierstad nærmest var falleferdig (brev datert 18.10.1943 fra Viggo Dietrichson til ordføreren i Hof).

I 1943 hadde Heierstad 13 kuer, hvorav 5 ungdyr og 2 hester. (Brev av 8.11.1943 fra Viggo Dietrichson til Landbruksdepartementet) Dietrichson nevner også i brevet at uthuset og bryggerhuset er falleferdige. Stabburet (dvs loftet) var også i dårlig stand.

Den 11. mai 1944 ble det holdt skjønn på Heierstad i forbindelse med at Olaf Heierstad skulle overta som eier. Brukets grenser ble fastsatt slik: "Mot syd grenser eiendommen til Bergsvannet. Mot vest går grensen efter nåværende gjerde mot g.n. 18, br. 2, Teien, fra Bergsvannet til Bygdeveien. Videre følger grensen bygdeveien i 30 m. lengde, Siden i nordlig retning langs tømmerveien til

et led i gjerdet mot skogen. Derfra i nordlig retning i rett linje til mast 384 på Noreledningen.

Grensen mot nordvest går fra mast 384 i nordøstlig retning mot bekkesammenløpet, Tekstjernbekken og Heierstadbekken, hvor der skal settes en bolt i en stein i bekkesammenløpet.

Mot øst følger grensen Heierstadbekken sydover til en liten merket gran på høyde med det nordre innmarksgjerdet på østre side av bekken. Delet går tvers over bekken til dette gjerdet. Derefter følger grensen gjerdet om jordeiendommen til Bergsbekken som videre danner grensen ned til Bergsvannet (mot nedre Berg)“ (Skjønnsbok for skjønn på Heierstad).

I Eidsfoss Verks arkiv finnes to brukskontrakter for Alexander Heierstad. Den ene kontrakten er datert 1927, mens den andre er fra 1935. I kontraktene heter det at Eidsfos Verk «overdrager herved hr. Alexander Heierstad en del av gaarden Heierstad. Nemlig fra Tørkehuset og sydover til bækken og langs denne til grøften paa myren mot nedre Berg. Samt på øvre side av veien motTeie»n. For øvrig er innholdet nokså likt brukskontrakten fra 1839 (Eidsfoss Verks arkiv).

Den 14. april 1927 ble det underskrevet en brukskontrakt mellom Eidsfos Verk og Alexander Heierstad. Alexander Heierstad fikk bruksrett til en del av gården Heierstad, nemlig fra Tørkehuset (antagelig lemmelåven) og sydover til bekken og langs denne til grøften på myra mot nedre Berg, samt på øvre side av veien mot Teien. Alexander Heierstad måtte betale en avgift på 550 kr i året til Verket. Det pålåg brukeren å holde gårdens hus og gjerder i forsvarlig stand, og jordbruket skulle drives på en moderne rasjonell måte. Avling og gjødsel kunne ikke selges eller fjernes fra gården. Materialer til vedlikehold av bygningene skulle fås av Verket, mens reparasjonene skulle utføres av brukeren. Vedhugst eller hugst til gjerdefang var ikke tillatt. Brukeren var forpliktet til å holde 1 hest og utføre dagarbeid, dagkjørsel eller kjørsel som verket måtte forlange mot en betaling på kr 3 pr dag for hest og mann. Dersom brukeren var arbeider på verket skulle han utføre dagarbeid eller akkordarbeid etter de priser som verket bestemte. Brukeren var forpliktet til å holde den bestning som kan fødes på gården, og han hadde ikke anledning til å gjøre fordring på forbedringer av hus, jord eller gjerder. Enhver fremleie av så vel jord som hus var forbudt (Brugs-Kontrakt datert 14. april 1927).

Kontrakten ble fornyet den 14. april 1934 med samme betingelser (Brugs-Kontrakt datert 14. april 1934).

Kartskisse over gården fra 1943

Det finnes i Eidsfoss Verks arkiv en kartskisse over Heierstad gård datert 20.12.1943 der den gjenværende del av Heierstad er med. Kartet gir opplysninger om innmark, utmark, stier, veier, bebyggelse m.m. Interessant å merke seg er at bygningene på gårdstunet er tegnet inn. Driftsbygningen (låve, fjøs, stall) er bygd i vinkel der nåværende driftsbygning står. Heiersdadloftet, Heierstadstua og våningshuset fra 1847 er også markert. På en odde vest for tunet er det markert en bygning. Dette må være lemmelåven som i dag står på Berg. Kartet er vedlagt rapporten. (Eidsfoss Verk, arkiv. Arkivmappe EB-001)

Rescontrobok

Eidsfos Verk hadde egen butikk på Eidsfoss. De ansatte på verket var pliktig til å kjøpe varer til sin husholdning i denne butikken. Innkjøpene ble skrevet inn i rescontrobøker. I Verkets arkiv finnes en rescontrobok for butikken fra perioden 10. mars 1909 til 6. september 1909. I denne boken er det oppført de varene familien Heierstad kjøpte på butikken.

Den 11. mars kjøpte Alexander Heierstad varer for kr 9,80. Det var en person kalt Hans (Nilsen) som mottok varene på Heierstads vegne. Den 13. mars kjøpte Alexander Heierstad fiskeboller og ost for til sammen kr 1,00. Den 15. mars var han igjen på butikken og handlet for 11 øre, men det er vanskelig å tyde hva han kjøpte. Dagen etter, 16. mars, kjøpte Alexander Heierstad et par votter. Det var Hans som ordnet med kjøpet. Den 17. mars kjøpte Alexander Heierstad 20 liter salt for 80 øre. Den 20. mars var Hans Nilsen på butikken og kjøpte 1 genser til kr 2,- for Alexander Heierstad. Senere samme dag kjøpte Alexander 3 kg hvetemel, ½ kg farin, ½ kg kaffe og smult (?). Den 23. mars var sønnen Olaf på butikken for Alexander Heierstad. Han fikk med seg 1 kg smør, 1 stk. mysost og 1 pakke tobakk, for til sammen kr 1,97. Senere på samme dag var Alexander Heierstad selv på butikken og handlet blant annet rugmel. Den 25. mars handlet Olaf på farens vegne diverse varer, ris, kaffe, farin, kanel, raffinade (sukker), gjær, kavring og et fedd ullgarn. Den 29. mars var fru Alexander Heierstad i butikken og betalte en mindre restgjeld på varer som familien hadde kjøpt tidligere. Hun kjøpte også en melkebøtte til kr 1,50.

Den 1. april var Hans Nilsen på butikken for Alexander Heierstad og kjøpte tobakk. Den 14. april var Hans tilbake på butikken for Alexander Heierstad og kjøpte ¼ rull tobakk. Dagen etter, 14. april, kjøpte Alexander 1 grep for kr 2,20. Den 17. april ble det handlet for kr 1,50. Den 19. april var Hans Nilsen på butikken for Alexander og kjøpte tobakk. Den 23. april gikk Alexander Heierstad selv på butikken og handlet 1 kg ris, drops og pølse. 27. april var igjen Hans Nilsen på butikken for Alexander Heierstad og handlet varer for kr 21,-.

Den 5. mai var Alexander selv på butikken og kjøpte 1 stk. pølse til 75 øre. Den 12. mai kjøpte Alexander Heierstad pølse og en hengelås. Den 15. mai var han igjen på butikken og kjøpte rugmel for 18 kr samt noen varer som er vanskelig å tyde. Han kjøpte også 1 par reformstøvler til kr 9,75, 1 stk. lær, 1 par støvler til Hans og en lue til Olaf. Den 21. mai er det notert at Alexander Heierstad blant annet kjøpte stoff i metervis. Kanskje han skulle få sydd seg ny dress? Den 22. mai var Theodor Gasteholt på butikken og kjøpte caineit (?) til Alexander Heierstad og til Anders Gasteholt. Den 25. mai var fru Alexander Heierstad og handlet 2 m draktstoff og 2 ½ m fôrstoff for til sammen kr 6,95. Den 29. mai handlet familien kaffe, farin, raffinade (sukkerbiter), te, ris m.m. (utydelig).

Den 5. juni kjøpte Alexander Heierstad 12 kg rapsmel (?), 6 kg mais, salt, kaffe, farin, raffinade, te, såpe, spiker og tobakk. Den 11. juni var sønnen Olaf på butikken og kjøpte 1 kg ris og 1 kg farin. Dagen etter, den 12. juni, var fru Alexander Heierstad på butikken og kjøpte planter for kr 1,30. Den 16. juni var Alexander Heierstad på butikken og kjøpte ½ kg smør og ovnssverte. Senere samme dag var han tilbake og kjøpte spiker og raffinade. Den 23. juni var han i butikken og kjøpte 2 m gardintøy, 2 kg hvetemel, 6 kg mais og såpe.

Den 1. juli er det notert at Olaf Heierstad hentet 3 m ½ ulltøy som ble kjøpt med 5 % rabatt, sum kr 1,57. Den 7. juli var Alexander Heierstad selv på butikken

hvor han kjøpte 1 boks fiskeboller, 1 boks ansjos, ost og 1 frimerke. Den 13. juli var Alexander igjen på butikken og kjøpte 1 pølse og 5 dusin (uleselig). Den 15. juli var Alexander på butikken og kjøpte 1 l olje og en tang. Den 19. juli er det notert at Alexander Heierstad fikk varer for kr 2,85. Neste gang han var på butikken var den 21. juli da han kjøpte to varer (uleselig). Den 27. juli var Alexander Heierstad selv på butikken og kjøpte et par benklær til kr 3,50. Den 29.7 var han også der selv og kjøpte 24 kg rugmel. Den 30. juli kjøpte Alexander 1 stk kjøtt til kr 3,35.

Den 2. august betalte Alexander en restgjeld på ost m.m. med kr 0,08. Den 4. august var han der personlig og kjøpte 4 pølser og 1 l (?). Den 6. august var Alexander Heierstad selv på butikken og handlet 18 kg rugmel og gjær. Den 14. august var han også i butikken selv og kjøpte 1 stk. kjøtt. Den 16. august kjøpte Alexander 18 kg rugmel. Den 17. august ble det innkjøpt 2 m stoff, 8 knapper, 1 trådsnelle, 0,7 m strie og en rull (?) tvist. Dagen etter, den 18. august, ble det innkjøpt 2 bokser fiskeboller. Den 21. august var Alexander selv på butikken og kjøpte mye varer: ½ kg kaffe, 1 kg farin, ½ kg raffinade ½ kg potetsmel, 1 kg ris, 1 kg hvitemel, 2 l salt, 1 såpe, ½ kg smør, 3 makreller, kjeks, mais og 40 l salt. Den 26. august handlet Hans for Alexander. Han kjøpte 18 kg rugmel.

Den 1. september er det notert en regning på 3 telefonsamtaler for Alexander Heierstad. Den 4. september var Alexander Heierstad på butikken og kjøpte 3 makrell, ost og kavringer (Rescontro butikk cb-0010).

Lønningsbøker

I Eidsfos Verks arkiv finnes det lønningsbøker som gir interessante opplysninger om hvem som arbeidet på verket, og hva de mottok i lønn. Lønningsboken for perioden 21. oktober 1911 til 23. august 1913 er gjennomgått. Alexander Heierstad arbeidet på verket på denne tiden, og han er nevnt i lønningsbøkene.

I perioden 21.10 til 3.11.1911 hadde Alexander Heierstad en brutto lønn på kr 38,57. Han ble trukket 55 øre i sykelønn (?) og fikk utbetalt kr 38,02. Hele listen for Alexander Heierstad ser slik ut:

Periode	brutto lønn	sykekasse	netto utbetalt
merknader			
<u>1911:</u>			
21.10.-3.11.1911	kr 38,57	kr 0,55	kr 38,02
4.11-17.11.1911	kr 33,94	kr 0,55	kr 33,39
18.11-1.12.1911	kr 40,89	kr 0,55	kr 40,34
2.12-15.12.1911	kr 75,59	kr 0,55	kr 75,04
16.12-31.12.1911	kr 22,02	kr 0,55	kr 21,49
<u>1912:</u>			
1.1-12.1.1912	kr 37,11	kr 0,55	kr 36,56
13.1-26.1.1912	kr 56,72	kr 0,55	kr 56,17
27.1-9.2.1912	kr 59,65	kr 0,55	kr 59,10
10.2-23.2.1912	kr 44,33	kr 0,55	kr 43,78
24.2-8.3.1912	kr 44,86	kr 0,55	kr 44,31
9.3-22.3.1912	kr 97,06	kr 0,55	kr 96,51
23.3-5.4.1912	kr 36,64	kr 0,55	kr 36,09
6.4-19.4.1912	kr 27,46	kr 0,55	kr 26,91
20.4-3.5.1912	kr 49,35	kr 0,55	kr 48,80

4.5-17.5.1912	kr 93,83	kr 0,55	kr 93,28
18.5-31.5.1912	kr 50,07	kr 0,55	kr 49,52
1.6-14.6.1912	kr 45,95	kr 1,05	kr 44,90
15.6-28.6.1912	kr 42,98	kr 0,55	kr 42,43
29.6-12.7.1912	kr 58,98	kr 0,55	kr 58,43
13.7-26.7.1912	kr 29,60	kr 0,55	kr 29,05
27.4-9.8.1912	kr 79,39	kr 0,55	kr 78,84
10.8-23.8.1912	kr 72,86	kr 0,55	kr 72,31
24.8-6.9.1912	kr 41,78	kr 0,55	kr 41,23
7.9-20.9.1912	kr 30,90	kr 0,55	kr 30,35
21.9 28.9.1912	kr 19,42	kr 0,28	kr 19,14
30.9-5.10.1912	kr 10,45	kr 0,28	kr 10,17
7.10-12.10.1912	kr 43,70	kr 0,28	kr 43,42
14.10-19.10.1912	kr 22,56	kr 0,28	kr 22,28
21.10-26.10.1912	kr 24,88	kr 0,28	kr 24,60
28.10-2.11.1912	kr 25,62	kr 0,78	kr 24,84
4.11-9.11.1912	kr 19,52	kr 0,28	kr 19,24
11.11-16.11.1912	kr 32,47	kr 0,28	kr 32,19
18.11-23.11.1912	kr 20,07	kr 0,28	kr 19,79
25.11-30.11.1912	kr 16,46	kr 0,28	kr 16,18
2.12-7.12.1912	kr 37,17	kr 0,28	kr 36,89
9.12-14.12.1912	kr 19,52	kr 0,28	kr 19,24
16.12-31.12.1912	kr 21,27	kr 0,56	kr 20,71

1913:

1.1-11.1.1913	kr 32,00	kr 1,06	kr 30,94
13.1-18.1.1913	kr 35,39	kr 0,28	kr 35,11
20.1-25.1.1913	kr 20,16	kr 0,28	kr 19,88
27.1-1.2.1913	kr 17,66	kr 0,18	kr 16,88
3.2-8.2.1913	kr 25,25	kr 0,28	kr 24,97
10.2-15.2.1913	kr 20,16	kr 0,28	kr 19,88
17.2-22.2.1913	kr 20,53	kr 0,28	kr 20,25
24.2-1.3.1913*	kr 20,26	kr 0,28	kr 19,98
3.3-8.3.1913	kr 20,35	kr 0,28	kr 20,07
10.3-22.3.1913	kr 31,35	kr 0,56	kr 30,79
24.3-29.3.1913	kr 13,31	kr 0,28	kr 13,03
30.3-5.4.1913	kr 20,53	kr 0,30	kr 20,23
7.4-12.4.1913	kr 19,52	kr 0,30	kr 19,22
14.4-19.4.1913	kr 16,47	kr 0,30	kr 16,17
21.4-26.4.1913	kr 20,54	kr 0,30	kr 20,24
28.4-3.5.1913	kr 16,09	kr 0,30	kr 15,79
5.5-10.5.1913	kr 20,44	kr 0,30	kr 20,14
12.5-17.5.1913	kr 01,02	kr 0,80	kr 00,22
19.5-24.5.1913	kr 00,00	kr 0,00	kr 00,00
26.5-31.5.1913	kr 92,55	kr 0,30	kr 92,25
2.6-7.6.1913	kr 16,93	kr 0,30	kr 16,63
9.6-14.6.1913	kr 19,23	kr 0,30	kr 18,93
16.6-21.6.1913	kr 18,96	kr 0,30	kr 18,66
23.6-28.6.1913**	kr 36,93	kr 0,30	kr 25,60
30.6-5.7.1913	kr 20,16	kr 0,30	kr 19,86
7.7-12.7.1913	kr 02,31	kr 0,30	kr 02,01
14.7-19.7.1913	kr 00,00	kr 0,00	kr 00,00
21.7-26.7.1913	kr 00,00	kr 0,00	kr 00,00

4.8-9.8.1913	kr 19,14	kr 1,20	kr 17,94
11.8-16.8.1913	kr 20,44	kr 0,30	kr 20,14
18.8-23.8.1913	kr 17,02	kr 0,30	kr 16,72

*: Heierstads enke

** : 22 kg høy 11,00

4. Riksantikvarens arkiv

I «antikvarisk arkiv» hos Riksantikvaren finnes noe dokumentasjon angående Heierstad.

Arkitekt Roar Tollnes foretok den 23.11.1995 en befaring til Heierstadstua. Tollnes foretok ingen oppmåling av huset, men han tok en del fargedias av eksteriøret samt detaljer både av eksteriør og interiør. Roar Tollnes døde i 2011, og arkivmaterialet etter ham er testamentert til Hvalfangstmuseet i Sandefjord.

Befaringsrapporten er en gjennomgang av bygningens konstruksjon, eksteriør og interiør. Den vedlegges rapporten i sin helhet da det vil føre for langt å gjengi den.

Den 6. mai 1996 foretok Arne Berg og Roar Tollnes en befaring til Heierstad sammen med lokalhistorikere fra Vestfold for å se på Heierstadstua. I rapport datert 9. juni 1996 skriver Arne Berg om sin tolkning av husets bygningshistorie. Berg foretok også en oppmåling av bygningen. Rapporten med oppmålingstegning er vedlagt.

I en udatert befaringsrapport fra besøk på Heierstad (antagelig 1993) foretok Kjell Thorrud en oppmåling av Heierstadstuas grunnplan m.m. og dokumenterte bygningen. Rapporten vedlegges i sin helhet.

I 1996 ble det foretatt boreprøver av Heierstadstua. Analysen av prøvene viste at tømmer i bygningen ble felt vinteren 1614/15 (brev med rapport fra NIKU 25.01.2002).

Ved brev av 12.02.2002 fra Riksantikvaren til sorenskriveren i Holmestrand erklærer RA automatisk fredning av Heierstadstua. Fredningen omfatter stuas eksteriør og interiør, inkludert veggfast inventar. Fredningen omfatter i tillegg en sikringssone på 5 meter regnet fra stuas synlige ytterkant.

Heierstadstua ble SEFRAK-registrert den 30.10.1990. Datering av bygningen er satt feil til 1847 som er en forveksling med det andre våningshuset. Kopi av SEFRAK-skjema i RAs arkiv, skal også finnes i Hof kommune og fylkeskommunen.

Antikvarisk arkiv inneholder også en fotomappe.

I 1955 fotograferte H. Vreim Heierstadloftet mens det enda stod på Heierstad. På et av bildene sees den nå nedrevne låven/fjøset i bakgrunnen. På samme foto sees våningshuset fra 1847. Fotoet er interessant fordi det viser plasseringen av disse tre bygningene i forhold til hverandre. Vreim har dessverre ikke fotografert Heierstadstua, og han har heller ikke vært opptatt av tunet som helhet. Kopi av bildene vedlegges.

I 1996 tok Arne Berg 3 fotografier av Heierstadstuas eksteriør: sydvegg, nordvegg og et laftehjørne.

Jan Michael Stornes fotograferte Heierstadstua i 2002. Fotokopier er i Riksantikvarens arkiv.

Riksantikvaren har oppmålingstegninger av Heierstadloftet. Kopi på CD finnes i fylkeskommunen.

5. STATSARKIVET

Statsarkivet avdeling Kongsberg har noe materiale om Heierstad.

Det finnes på Statsarkivet en liste over hjemmelsdokumenter vedrørende gården. Det eldste dokumentet på listen er skjøtet fra 1944 (se nedenfor). Dernest er det på listen opplysninger om utskilling av flere tomter. Den 8.11.1974 ble gården overdratt fra Olaf Heierstad til datteren Anny Westerhagen og Arne Westerhagen.

Listen opplyser også om heftelser på eiendommen. Det eldste dokumentet er en kontrakt av 27.1.1724 om en vanndemning. På 1960 og 1970-tallet er det bygslet bort en rekke tomter fra gården.

Statsarkivet har kopi av skjøtet fra 1944 da Olaf Heierstad kjøpte gården av A/S Eidsfos Verk. I skjøtet finnes opplysninger om rettigheter i forbindelse med bruk av beitemark, veiretter, uttak av masse fra grustak bl.a.

Statsarkivet har panteregistre vedrørende Heierstad. De bevarte panteregistrene er fra 1839 og 1849. De bevarte skifteprotokoller gjelder et skifte i 1799 og i 1810. Protokollene er håndskrevne og bør transkriberes.

6. RIKSARKIVET – OSLO

Det finnes arkivmateriale fra Eidsfoss Jernverk. I det omfattende materialet fra jernverket finnes det noe som angår Heierstad. I arkivet er det bevart brukskontrakten til Heierstad mellom Eidsfos Verk og Ole Olsen, datert 23.3.1839. Innholdet i kontrakten er tidligere publisert i bygdeboken for Hof.

7. VESTFOLD FYLKESKOMMUNE

Fylkeskommunen har arkivmappe på Heierstad. Her ligger blant annet et håndskrevet notat diktert av Olaf Heierstad, f. 13.4.1900, og nedskrevet av hans kone omkring 1975. Olaf Heierstad forteller om Heierstadloftet at det over døren var et blodkors som ble slått hver julaften. Inne på stabburet var det en stor hekk med briskeknagger som kjøttet ble hengt opp i. Det vatr også en slaktekrakk i huset.

Om Heierstadstua forteller Olaf at huset har vært i to etasjer med svalgang på begge langsider. I første etasje er det brede bord på 30 cm med jord over, så et lag med bord og et lag med jord igjen, så er det lagt gulvplank med trenagler.

Olaf skriver også at han har funnet spor etter tomter/tufter lenger oppe mot skogen.

I Heierstadbekken er det et sted som heter kvenderoa der har det vært en kvern, og på gården finnes en kvernstein som har vært brukt der.

Det har også vært en tjæreovn på gården, fordi bestefar Olaus brente tjære.

I arkivmappen finnes kopi av fargefotos av Heierstadloftet fotografert i 1992 (på Tallak) samt oppmålingstegninger av fasader. Et notat av Halvor Vreim datert juli 1956 handler om bevaring av loftet. Notatet har også verdi fordi Vreim omtaler andre tilsvarende, nå forsvunne loft i fylket.

I et brev av 13.09.2002 til fylkeskommunen skriver Roar Tollnes om Heierstadstua:

«Stua på Heierstad har opprinnelig samme planløsning som stua fra Søre Rauland, Uvdal, som nå står på Norsk folkemuseum, Bygdøy. Denne stua regnes oppført 1250 – 1300. Jeg gjennomførte en arkeologisk undersøkelse av tufent i årene 1970, 1971, 1972. Det er dessverre ikke gitt økonomi til endelig gjennomgang og publisering av dette spennende materiale, bygningsmessig og gjenstandsmessig, fra tidlig middelalder og fremover. En parallellføring med Heierstadstua vil kunne være interessant og bringe nytt materiale fram i dagen.»

NIKU ved Jens Christian Eldal og Jan Michael Stornes foretok i 2002 en dokumentasjon, historikk og foreløpig forslag til istandsetting av Heierstadstua. NIKU foretok en undersøkelse av skriftlige kilder om Heierstad. (se rapporten). Rapporten er vedlagt fotografier og oppmålingstegninger.

Sluttord

Eidsfos Verks arkiv er stort, og det er mulig at det kan finnes relevant arkivmateriale som ikke er gjennomgått.

Hof bygdebok oppgir ikke kilder. Det er blitt fortalt at grunnlagsmaterialet for bygdeboken er arkivert på Hof bibliotek. Det vil være av interesse å undersøke dette materialet.

Jarlsberg hovedgård har kanskje skriftlig materiale om Heierstad. Dette er foreløpig ikke undersøkt.

Roar Tollnes arkivmateriale er testamentert til Hvalfangstmuseet i Sandefjord. Dette materiale bør gås igjennom da det kan ligge viktig informasjon i arkivet.

Litteratur

Hof bygdebok, utgitt 1960

Eidsfos Verks arkiv:

- Brev av 5.12.1941 fra advokat Viggo Dietrichson til Hof kommune. Arkivmappe EB-001
- Udatert skriv (antagelig 1941) til Hr. O. r. sakfører, Forstkandidat Viggo Dietrichson, Oslo. Arkivmappe EB-001
- Søknad datert 8.12.1941 fra Olaf Heierstad til Hof kommune om ervervelse av jord. Arkivmappe EB-001
- Brev datert 22.9.1942 fra Eidsfos Verk v/Joh. J. Schwartz til Høyesterettsadvokat Herman Gram, Arkivmappe EB-001
- Udatert brev (1941) fra Eidfoss Verk til Landbruksdepartementet. Arkivmappe EB-001
- Brev datert 18.10.1943 fra Viggo Dietrichson til ordføreren i Hof. Arkivmappe EB-001

- Brev av 8.11.1943 fra Viggo Dietrichson til Landbruksdepartementet. Arkivmappe EB-001
- Skjønnsbok for skjønn i Holmestrand domsogn. Arkivmappe EB-001
- Brugs-Kontrakt datert 14. april 1927
- Brugs-Kontrakt datert 14. april 1934
- Kcb-0010 Rescontro butikk, 10/3 – 1909 – 6/9- 1909
- Lønningsbok 21.10.1911-23.8.1913, Eidsfos Verks arkivRca 0009

Olaf Heierstad forteller om sin tid under forpaktningen av bruket (Heierstad). Utrykt manus i Eidsfos Verks arkiv, Eidsfoss

Riksantikvarens arkiv:
Heierstad B 74 – Hof

Riksarkivet:
Arkiv PA – 0388 Eidsfoss Jernverk. Eske 70

Statsarkivet Kongsberg:
Skjøte av 29.07.1944
Hjemmeldokumenter liste
Panteregistre og skifteprotokoller.

Vestfold fylkeskommune:

- Notat diktert av Olaf Aleksander Heierstad, nedskrevet av hans kone Astrid ca. 1975. Håndskrevet kopi i fylkeskommunens arkiv.
- Fotografier, tegninger og notat om Heierstadloftet.
- Brev av 13.09.2002 fra Roar Tollnes
- Rapport fra NIKU ved Jens Christian Eldal og Jan Michael Stornes 2002: Dokumentasjon, historikk og foreløpig forslag til istandsetting av Heierstadstua.

Anne Merete Knudsen
desember 2011